

Malmö högskola

Läroarutbildningen
Individ och samhälle

Examensarbete

15 högskolepoäng

Demokrati i skolan – lärarperspektiv på elevdemokrati i grundskolan

*Democracy in school –teachers view on pupil participation in
compulsory school*

Natalie Gavrilovic
RuhideIsmaili

Lärarexamen 210hp
Samhällsvetenskap och lärande
2010-11-09

Examinator: Jan Anders Andersson

Handledare: Nils Andersson

Abstract

Undersökningen behandlar demokratins framväxt i skolan samt lärarnas syn på vad det innebär att arbeta på ett demokratiskt sätt med elever. Syftet med undersökningen är att lyfta fram och följa läroplanernas utveckling och betydelse för skola och demokrati för att se om det finns något samband till demokratins utveckling i skolan. Vi har även lyft fram Deweys teorier i arbetet för att koppla till dagens skolutveckling. Till vår hjälp har vi använt oss av kvalitativ undersökning Vi har intervjuat åtta pedagoger om hur de uppfattar demokratin i skolan. I undersökningen börjar vi med att presentera de olika läroplaners historia. Längre ner i arbetet tillkommer resultatet av våra kvalitativa intervjuer med pedagoger som har varit verksamma en längre tid (från 27 år- 43 år). Vår baktanke var att även få deras åsikt om hur stor roll läroplanen har spelat i yrket. Teorierna som vi har med i undersökningen lyfter demokratins värde, tillvägagångssätt samt utveckling.

Undersökningen visar att begreppet demokrati alltid har funnits i skolan men dess innebörd har utvecklats eftersom att samhället har lyft fram dess värde. Intervjuerna tyder på att demokratin tillämpas mera i skolan på grund av att begreppet lyfts fram tydligare i de nya läroplanen. Pedagogerna som vi har intervjuat anser att elevinflytandet har utvecklats delvis genom att skolorna har olika råd där eleverna får delta samt framföra deras åsikter. Deweys teorier menar att skolan är en institution som ska följa samhällets utveckling för att elever ska utvecklas som goda samhällsmedborgare. Detta sker med hjälp av lärarna som implementerar budskapet om demokratins värde.

Nyckelord: ansvar, elevinflytande/elevaktivt, läroplaner, skoldemokrati

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	7
2. Syfte och problemställning.....	8
3. Kunskapsbakgrund.....	9
3.1. Läroplanerna.....	9
3.2. Lgr80.....	10
3.3. Lpo94.....	11
3.4. Från statlig skola till kommunal.....	12
3.5. Värdegrunden.....	13
3.6. Hur ser eleverna på sitt inflytande?.....	14
3.7. Elevinflytande.....	16
4. Teori - John Dewey.....	18
5. Metod.....	21
5.1 Val av litteratur.....	21
5.2 Databaserad litteratursökning/rapporter.....	22
5.3 Kvalitativ undersökning.....	22
5.4 Urval.....	22
5.5 Genomförande.....	24
6. Resultat.....	25
7. Analys.....	32
8. Diskussion.....	36
Referenser.....	39

1. Inledning

Vi anser att begreppet demokrati framhävs allt mer i skolan och vi är nyfikna på hur lärarna arbetar elevaktivt, och om det alltid har varit på detta vis. Samhället ligger i en ständig förändring och det är viktigt som lärare att ha detta i baktankarna. Forskningen kommer även att nämna om när skolan var statliga och när den övergick till att bli kommunal eftersom att detta har haft en inverkan på hur lärare har kunnat arbeta elevaktivt. Vi har genomfört en kvalitativ undersökning kring detta där vi intervjuade lärare som har jobbat länge för att få ett helhetsperspektiv på den demokratiska utvecklingen. Forskningen kommer att inledas med bakgrundsfakta om läroplanens utveckling, detta gör vi för att vi vill veta hur och om läroplanen har haft någon inverkan på den demokratiska förändringen i skolan samt hur stor inverkan läroplanen har haft på den demokratiska fostran. Teoretikern Dewey talar mycket om lärarens roll till att fostra goda, demokratiska medborgare. Hans teorier kommer att speglas i vår undersökning där vi kopplar till hans teorier.

2. Syfte och problemställning

Syftet med vår undersökning är att ta reda på hur lärare fostrar demokratiska elever. I undersökningen kommer vi även att analysera hur stor roll läroplanen spelar i lärarens demokratiska arbetssätt. Anser lärare att läroplanen ger en relevant vägledning i deras yrke? Vi har intervjuat pedagoger med lång yrkeserfarenhet. Detta har vi gjort för att få en bredare syn på demokratins framväxt. Anser dessa lärare att eleverna har större inflytande på skolan idag? Hur arbetar lärarna för att skapa demokratiska medborgare?

3. Kunskapsbakgrund

3.1. Läroplanerna

Begreppet *läroplan* kom inte förrän år 1962 (Marklund, 1987, s.16). Fram till läroplanen Lgr 80 var läroplanen fakultativ vilket innebar att det var Skolöverstyrelsen som fastställt de läroplaner som innehöll endast en enda lagparagraf om skolans mål. Från läroplanen 1980 finns det tydligt fler lagar att följa, i och med att det var regeringen som fastställde läroplanens lagar så kallas de för imperativ styrning (Marklund, 1987, s. 86-87).

Bilden nedan visar hur den obligatoriska skolans läroplan från 1919 (U19, undervisningsplan) till Lgr 80 har förändrats genom tiden.

Tablå över hur den obligatoriska skolans undervisningsplaner och läroplaner i olika delar fastställdes (angivet med X) av regeringen och skolöverstyrelsen.

Läroplansavsnitt	Fastställt av	Läroplan					
		U19	U55	Lgr 62	Lgr 69	Lgr 80	
Mål och riktlinjer	Reg			X	X	X	
	SÖ		X ¹⁾				
Allmänna anvisningar	Reg						
	SÖ		X	X	X		
Timplaner	Reg			X	X	X	
	SÖ	X	X				
Kursplaner med anvisningar och kommentarer	Ämnesmål	Reg		X	X ²⁾	X	X ³⁾
		SÖ	X				
	Kurser/huvudmoment	Reg		X	X ²⁾	X	X
		SÖ	X				
	Förslag till disposition av en studieplan	Reg					
		SÖ			X ²⁾		
	Anvisningar och kommentarer (ämnesvis)	Reg					X ³⁾
		SÖ	X	X	X	X ⁴⁾	

¹⁾ Endast mål.

²⁾ Ej för orienteringsämnen (här ej inkluderande religionskunskap).

³⁾ Både syfte och mål.

⁴⁾ Som supplement i läroplanens del 2.

⁵⁾ Som kommentarmaterial i läroplanens del 2, från 1982 överfört till SÖ.

(Lgr62 (Marklund, 1987, 89).

Redan i skolkommissionen år 1946 betonades det hur viktigt det var att utveckla varje individ i skolan:

Den enskilde elevens individualitet och personliga förutsättningar bör i skolan inte endast uppmärksammas och respekteras utan vara själva utgångspunkten för uppläggningsen av fostran och undervisning. Skolans arbete bör inriktas på att befrämja en fri och harmonisk

utveckling av alla sidor av elevens personlighet men dessutom tillgodose och utveckla det för honom egenartade och speciella. (Marklund, 1987, s. 121).

När man tittar på läroplanens utveckling om hur demokratins roll har förändrats så var Lgr62 den första läroplanen som belyste skolans roll som fostrare. Den skulle framhäva skolans sociala- och individuella karaktär. Detta innebär att eleverna skulle lära sig att arbeta både kollektivt och självständigt. Lgr 62 betonade vikten av elevernas inflytande men ansvaret låg fortfarande på läraren. I Lgr69 uttrycks det inte lika mycket som i Lgr62 om fostran. Däremot lyfter denna läroplan upp vikten av *elevernas utveckling*. Denna utveckling skulle tillämpas genom att eleverna skulle få större inflytande och ansvar under demokratiska former (Forsberg, 1992, s.12-14). Lgr69 markerar en förstärkning att elever ska ha rätt till inflytande och påverkan i skolan. De ska ses som subjekt och de ska vara med och forma sin egen arbetsmiljö. Planeringen ska ske i samråd med eleverna (U, 1995, s.54).

I Gunnar Richardsons skrift "Svensk skolpolitik" 1945-1949 (s.112 f) framförs det hur Richardson talar om samhället som ett kollektiv. Han tar upp hur skolan bör arbeta för individen och utveckla varje individ till samhällets fördel t.ex. skolan står helt i samhällets tjänst, handlar på dess uppdrag, arbetar för dess syften samt om att samhället "är fritt och i stånd till en självständig utveckling". Det nämns även hur ungdomen i skolan ska få lärdom om "vad det innebär att vara svensk, medborgare i ett fritt land, medborgare i ett folkstyrsamhälle, medansvarig för sitt folks framtid" (Marklund, 1987, s.107). Skolkommissionen ändrade detta innehåll, från att använda begreppet "demokratisk" övergick det till "föränderligt samhälle" (Englund, 2005, s.202). Istället för samhället blev individen i centrum, individens egenvärde och okränkbarhet betonades. Man ansåg att samhället automatiskt gynnades när individen utvecklades, produkten av detta skulle medföra ett demokratiskt samhälle (Marklund, 1987, s.107).

3.2. Lgr80

Den genom samhällets försorg bedrivna undervisningen av barn och ungdom har till syfte att meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter samt i samarbete med hemmen främja elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar. (Skollagen 1§ i Skolöverstyrelsen, 1980, s.13).

I Lgr80 står det att grundskolan är en del av samhället och läroplanen ska spegla demokratins samhällssyn samt människosyn. För att samhället ska kunna medverka och påverka

demokratiskt ska skolan ta hänsyn till elevers olikheter och vidareutveckla individen till en demokratisk medborgare. Skolan ska tillföra så att elever successivt får större ansvar och medinflytande i skolans värld. Tillsammans med hemmen ska skolan stimulera elevernas verksamhet och fostra dem till att ta ansvar, ett demokratiskt handlingsätt och goda arbets- och fritidsvanor. Elevernas kunskaper, färdigheter, värderingar och normer ska bearbetas och vidare utvecklas samt föras över från generation till generation, i takt med detta fortsätta att bearbeta färdigheterna (Skolöverstyrelsen, 1980 s.13). Skolan ska inte sträva efter att göra alla barn lika, tanken är att eleverna ska utvecklas utifrån deras förutsättningar. Skolan ska utveckla egenskaper hos eleverna som kan förstärka demokratiska principer om tolerans. Det är en huvuduppgift för skolan att väcka respekt för sanning och rätt för människornas lika egenvärde samt för deras okränkbarhet och personliga integritet (Skolöverstyrelsen, 1980, s.14). För att eleverna ska kunna ta ansvar för sina handlingar, moraliska problem och normkonflikter, måste det finnas en ständig dialog i skolan så att eleverna kan få bearbeta konflikterna som kan uppstå. Detta medför att eleverna i sin tur får en större förståelse för andra människors handlingar, värderingar och tankar (Skolöverstyrelsen, 1980, s.18).

Det ska finnas tid i den dagliga skolan där elevernas påverkan successivt växer med hänsyn till deras mognad och förutsättningar. Eleverna ska alltså med tiden få hjälpa till mer och ha mer att bestämma över i dagliga sysslor inom skolan, t.ex. lokalvård, biblioteks- och reproduktions arbete samt ansvara för servering och dukning i samband med skollunchen. På detta sätt utvecklas deras ansvarskänsla och stärker sam hållningen i skolan. De ska även delta i planeringen och genomförandet för friluftsdagar och lägerskolor. På lågstadiet kan man anknyta till vad enklare uppgifter som t.ex. att de får bestämma vilken saga de vill läsa, vad de vill arbeta med under "fria aktiviteter" eller liknande valmöjligheter (skolöverstyrelsen, 1980, s.22-23). Detta var första gången i läroplanshistorien som regeringen fastställt hur man skall tyda läroplanen (Marklund, 1987, s.91).

3.3. Lpo94

Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (1985:1100) slår fast att verksamheten i skolan skall utformas i överrensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö (1 kap.2§)".

Lpo94 har också samma grund som Lgr80, även i Lpo94 står det hur viktigt det är att barn ska få delta i planeringen samt utvärderingen av den dagliga undervisningen. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt kunna delta i samhället. eleverna ska även utveckla sina förmågor för att ta personligt ansvar för sina handlingar (Lpo94, s.6). Enligt Ola Sigurdson i boken *Den goda skolan*, är skillnaden mellan Lgr80 och Lpo94 inte de etiska värderingarna, som är konstanta, utan snarare att Lpo94 motiverar värderingarna av den västerländska humanismen (2002, s.109). Detta innebär att läroplanens demokratiska värden kan gestalta de olika traditionerna (Sigurdson, 2002, 114). När Lpo94 infördes så satsade man mycket på ett gemensamt synsätt på skolor och all verksamhet skulle integreras. Lpo94 lyfter fram de mänskliga rättigheterna och har ett större fokus på detta jämfört med de tidigare läroplanerna. Skolverkets chef 1995 Ulf P Lundgren som var med och tog fram läroplanen Lpo94 anser att den inte skiljer sig från Lgr80 gällande kraven på elevinflytande.

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt deltaga i samhällslivet. Den skall utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar. (Lpo 94)

3.4. Från statlig skola till kommunal

När skolan fortfarande var statlig så ansvarade staten för dess ekonomi, regler, timplaner och målstyrningen m.m. När skolan kommunaliserades innebar det att kommunerna ansvarade för ex. löner, resurser, utrymme m.m. Detta innebär att skolor i landet har det olika beroende på hur varje kommun satsar på skolorna samt hur resurserna fördelas (Ekonomisk Debatt 2000). Lärarnas Riksförbund genomförde en undersökning där 4500 personer i åldrarna 18-74 år deltog. I undersökningen var det 90% som ansåg att elever inte fick en likvärdig utbildning. LR anser att likvärdigheten skulle förbättras om skolan blev statlig. De bakomliggande orsakerna till att deltagarna från LR:s undersökning anser att skolan ska bli statlig igen är:

- Ökad statlig finansiering för ökad likvärdighet
- Ett hållbart betygssystem

- Rätt till behöriga lärare
- Elevernas rätt till att gå i mindre klasser (www.lr.se, Metta Fjellkner).

Idag är statens ansvar endast att sätta målen för undervisningen. Det resterande ansvaret t. ex att uppnå målen ligger hos kommunerna (Läraryrket, 1995, s. 13). Sveriges kommuner och landsting anser däremot att den kommunaliserade skolan för med sig större möjligheter än den statliga. De fyra starka argumenten enligt Sveriges kommuner och landsting är:

- Bättre resultat: om lärare har sin egen frihet att anpassa undervisningen till de orter där eleverna bor. Alla elever är olika och kommer till skolan med olika förutsättningar, om läraren har befogenhet att själv bestämma över sin undervisning, kan han/hon lättare se till att eleverna uppnår sina mål.
- Likvärdighet: när skolan var statlig mättes inte de faktiska kunskaperna som de mäts idag. År efter år släpptes elever vidare med dåliga betyg vilket bidrog till att få elever fortsatte läsa på gymnasiet. Under kommunaliseringen började man satsa på att hjälpa de elever som behövde extra hjälp, när lärarna fick fria händer att bestämma så kunde de utveckla sina idéer.
- Demokratisering: medborgarna i kommunen kan lättare påverka skolor i sin omgivning samt de politiker som är valda i kommunen. Det är dit deras skattepengar går och då ska de ha nära till de som bestämmer.
- Effektivisering: resurserna kan utnyttjas bättre när verksamheten är nära(www.skl.se)

3.5. Värdegrunden

Enligt läroplanen är det väsentligaste inom skolans fostringsuppgifter värdegrunden. I läroplanen står det att lärare ska inkludera värdegrund i hela utbildningen men det står inte några direkta mål om vad som ska uppnås. Alltså ska värdegrunden alltid komma först och även ständigt under hela utbildningen (Skolverket, 1999 s.11). Idag förekommer det ständigt förtryck i skolans värld men även utanför skolan, detta gör att skolorna måste satsa mycket på att förebygga förtryck dels genom att tala och diskutera om värdegrunden (skolverket, 1999, s.13). Människors likavärde, frihet och integritet, okränkbarhet och jämställdhet är de grundläggande värden som samhället vilar på och dessa måste lyftas i skolan så att eleverna förstår människans värde och lättare ska förhindra kränkning (Olivestam/Thorsén, 2008, s.26).

Läraren ska alltså fostra eleven till att bli en självständig, demokratisk individ. Eleverna ska få ett etiskt och kritiskt tänkande för att kunna avgöra vilka beslut som är bäst för dem, Detta tankesätt är grundläggande för ett demokratiskt samhälle (Olivestam/Thorsén, 2008, s.39). Men individen är inte alltid mogen att ta alla beslut själv och då är det lärarens uppgift att avgöra hur mycket ansvar eleven ska få med hänsyn till elevens ålder. Enligt Olivestam och Thorsén skulle detta innebära en sann värdegrund (2008, s.38). Nu har det fastställts att elever ska fostras till demokratiska medborgare och värna om värdegrunden för att fungera bra i samhället, men är det tillräckligt? Svaret är nej. Målet är inte bara att eleverna ska förstå att man ska uppträda demokratiskt i samhället utan denna värdegrundsfråga ska hela tiden utvecklas och bearbetas, även efter skolan. För att samhället ska växa som en demokrati och värna om värdegrunden måste denna fråga ständigt tas upp och byggas vidare på (Skolverket, 1999, s. 26).

3.6. Hur ser eleverna på sitt inflytande?

I detta avsnitt har vi valt att skriva om hur barnen ser på sitt inflytande, detta baseras på utbildningsdepartementets rapport "*Hej skolministern, barn och ungas berättelser om värde och värdegrund, 2000*". Vanligtvis domineras undersökningar av vuxenperspektiv men här lyfter man fram elevers tankar om normer, regler och värden. I rapporten har man använt sig av intervjuer, teckningar av förskoleklasser t.o.m. årskurs 3 samt brev från eleverna åk 6-8. Tanken är att rapporten ska inspirera och ge idéer till både pedagoger och elever. Barnen anser att lärarna och rektorn bestämmer allt, med undantag för de elever som har blivit utvalda att sköta egna handlingsplaner eller planeringar. Men även när det kommer till barnens egna handlingsplan så är läraren med och bestämmer (2000, s.19). De barn som inte är med och skriver egen planering har svårare att svara på vad de får vara med och bestämma om i skolan. Deras svar på inflytande handlade överlag om att de fick bestämma/önska sig om hur de ville ha det på skolgården och vad de skulle göra på rasterna. Däremot kommenterade dessa elever att de inte fick bestämma om sådant som var roligt som t.ex. snöbollskrig (2000, s.20)

De flesta brev som eleverna har skickat tyder på att de känner att de har svårt att påverka i skolan.

En flicka skriver i sitt brev:

Vissa lärare tål inte att höra andras åsikter. Jag tycker att vi ha lite demokrati i våran klass. Vi får bestämma vad vi ska göra och sitta i klassen men när det gäller skolgården så får vi inte säga till så mycket (2000, s.32)

En annan elev skriver:

Jag tycker skolan har för mycket regler. Man kan lika gärna va på ett fängelse hela dagarna. Det skulle inte va nån skillnad! Klassrummen är som celler skolgår'n som en asfaltsplan o man får inte gå utanför skolgår'n. Den enda skillnaden är maten. På skolan smakar maten förjävligt! Våran lärare ljuger t.ex: hon sa att hon inte skulle läsa de här papprena men ändå går hon runt och läser allas papper. Det är dåligt! (2000, s.32).

Barnen är medvetna om att elevråd, klassråd och miljöråd finns. Under dessa tillfällen brukar eleverna ta upp sina missnöjen med orättvisor, önskingar m.m. Eleverna har blandade känslor angående dessa elev-/klassråd, de tycker att detta har hjälpt dem med många frågor ex. att skaffa sig en vän under rasterna, samtidigt som de har kommenterat att lärare brukar närvara under klassråden och i vissa tillfällen styra det (2000, s.20). Eleverna nämner även att skolan kan kännas instängd vid många tillfällen när eleverna inte får lämna skolans område, då har eleverna kommenterat att det känns skönt när de får åka på utflykter och praktisera m.m. Eleverna får då en känsla av förtroende och större frihet (2000, s.24).

En pojke på högstadiet talar om elevinflytande:

Vi har bra demokrati om man tänker på omständigheterna. Lärarna ska ju bestämma och vi lär oss för det mesta bäst på det sättet som läraren lär ut...

En flicka berättar om demokrati i skolan:

Skolan har nog inte så bra demokrati. Lärarna berättar vad elever skall göra och hur. Sedan är det bara och göra det... det står i skollagar att elever ska få vara med och bestämma tex ordningsregler. Men, nej, det får vi inte. Inte på våran skola. Man skall få vara med och planera hur man skall arbeta inom olika områden, det får man inte heller(2000, s.45).

I rapporten tycker barnen i helhet att de har begränsad yttrandefrihet och lärarna har för stor makt(2000, s.55). Värdegrunden har kommit att bli ett fint ord istället för en handling på många av dagens skolor. För att eleverna inte bara ska se ordet ”demokrati” eller

”värdegrund” som en fin önskning utan snarare som något genomförbart, borde skolor fokusera sig på att skapa en miljö och lärandesituationer som bygger på värdegrunden(2000, s.90).

3.7 Elevinflytande

”Det är möjligt att lära alla att ta ansvar för sin egen situation. Det är en av skolans huvuduppgifter”(Lärarförbundet, 1995, s.11)

Begreppet elevinflytande har betonats sedan de stora skolutredningarna under 1940-talet. Man beslutade redan då att skolan skulle förbereda elever till att bli demokratiska samhällsmedborgare, och detta skulle endast fungera om man undervisade på ett demokratiskt sätt. Torsten Madsén som var skolforskare vid högskolan i Kristianstad hävdar att det finns två olika motiv för ett ökat elevinflytande i skolan. Det första är att genom elevinflytande får eleverna ett bättre lärande och en ökad förståelse. Det andra motivet är att skolans uppgift är att utbilda för livslångt lärande. Detta får eleverna om elevinflytandet är stort i skolor (Lärarförbundet, 1995, s. 15).

För att elevinflytandet ska bli så bra som möjligt på skolorna så krävs det att även lärarna känner att de har något och säga till om. Det är skolledningens ansvar att skapa ett samarbetsvänligt klimat på skolorna. För att detta ska fungera så måste eleverna ha ett gott samarbete med lärarna, och lärarna måste ha detsamma med skolledningen. Elevinflytandet är beroende av att hela skolsystemet fungerar (Lärarförbundet, 1995, s. 13). En förutsättning för att eleverna ska få en så god undervisning som möjligt innebär att de måste förstå sina uppgifter. Forskning visar att den största anledningen till att elever missar det aktiva förhållningssättet i uppgifterna beror på misstolkningar. När läraren förklarar en uppgift för eleverna *tolkas* uppgiften av individen. Det är denna tolkning som avgör vilket resultatet blir. Därför är det viktigt att läraren och eleverna gemensamt lägger upp en planering. När eleverna får vara inkluderade så får de även en klarare uppfattning av uppgiften och har lättare att förstå innebörden av detta (Lärarförbundet, 1995, s.16). I Lpo94 står det att läraren skall organisera och genomföra arbetet så att eleverna upplever att kunskapen är meningsfull och att deras kunskapsutveckling går framåt. Läraren ska variera lektionerna och prova olika arbetssätt så att eleverna kan motiveras (Åborg, 2003, s.30).

I Brodow&Rininslands bok *En skola som om elever betydde något*, skriver de om att elever borde betygsätta sina lärare. Detta skulle stärka elevernas inflytande i skolan och stärka de svaga lärarna. De menar att de svaga lärarna då skulle söka råd hos kollegor för att förbättras. Detta kan även tolkas som att arbeta i ett arbetslag där lärare stöttar varandra och delar med sig av sina kunskaper. Risken finns att de svaga lärarnas självförtroende blir sämre och att de i sin tur presterar sämre. Detta skulle då stärkas med ett obligatoriskt schema där lärare ska observera i andra klasser (2002, s. 120). Skolans uppgift är inte enbart att förmedla ämnes kunskaper utan skolan ska även fostra reflekterande, kritiska, och toleranta medborgare som kan samarbeta med varandra. Genom att eleverna får möjlighet att öva på sin individuella tid och deras samarbetsförmåga, bidrar detta till att de lättare kan utveckla ett elevinflytande och bli demokratiska i sitt förhållningssätt (skolverket, 1998, s.2).

4. Teori - John Dewey

Enligt den amerikanske teoretikern John Dewey handlar demokrati om social intelligens. Det viktiga enligt Dewey var öppenheten, att alla människor ska ha sitt eget tänkande men att man även ska vara medveten om att människor tänker olika beroende på deras livserfarenheter. Demokratin kan ses som en reflektiv livsstil i Deweys filosofi. Enligt Dewey skulle detta innebära att människan reflekterar över följande frågor; vem vill jag bli, hur ska vi leva och vad bör jag göra? Alla ska medverka i samhället och få uttrycka sina tankar, när alla får göra sig hörda och dela med sig av sina livserfarenheter blir det ytterligare ett villkor för friare reflekterande moral. Till följd av detta tillkommer utveckling och frihet. Ännu en viktig punkt för Dewey är Jämlikhet och innebär att alla ska utveckla sig till sin yttersta nivå, oavsett kön, ras, klass m.m. Han menar att istället för att tänka på begreppet demokrati som något främmande och avlägset så borde man göra begreppet till en vana genom att utföra den i praxis (Rönström, 2003, s.72).

For to get rid of the habit of thinking of democracy as something institutional and external and to acquire the habit of treating it as a way of personal life is to realize that democracy is a moral ideal...(Rönström, 2003, s.73).

Enligt Dewey ska institutioner i samhället, ex. skolor, myndigheter och arbetsplatser inkludera demokratin i samband med deras verksamhet. Den inriktning Dewey tillhör brukar kallas pragmatism, och samhällets institutioner ska formas med hjälp av demokratins värde (Rönström, 2003, s.74).

Dewey ville förändra skolan, samhället och verkligheten genom att ständigt ha en dialog om de demokratiska handlingarna. Premfors och Roth skriver också om att deliberativa samtal är en viktig del inom skolans moderna utveckling (Premfors, Roth, s. 8). Forskningen tyder på att samtal med eleverna skapar större förtroende mellan elev och lärare och leder till ett demokratiskt klassrum, detta deliberativa samtalet kopplas då ihop med Deweys teori om pragmatism (s.57). Enligt Dewey räcker det inte att enbart ha demokrati i tankarna utan man måste även agera demokratiskt. Han förespråkade en holistisk uppfattning, detta betyder att utbildningen i skolan inte bara ska förbereda elever inför det som ska komma utan snarare att

lära eleverna att hantera och lösa det aktuella och möjliga problemen. På så vis ska eleverna uppnå en handlingsberedskap för de problem som redan finns och de problem som kanske dyker upp. Kunskap ska ständigt utvecklas och omprövas, eftersom att samhället ändras efter hand. Trots att kunskapen prövas, ska människan dock vara medveten om vilken kunskap som ska prövas och utvecklas, det som prövas utvecklas utifrån individens erfarenhet.

Kan vi förstå vilket samband det finns till de vanor vi upprättat samt reflektera och kritisera dem så kan vi också bättre förstå och vad som ska göras... kunskap är alltså något som kan uppstå i den medvetna kritiska reflekterande interaktionen mellan individer och omgivning där erfandet och erfarenheterna dekonstrueras och rekonstrueras i kommunikation mellan människor” (Roth, 2003, s.97).

I boken *Democracy and Education* (1916) hävdar Dewey att utbildningen är nödvändigt för ett socialt liv. Det är viktigt att specifika intressen, ideal och förhoppningar ständigt utbytes genom en dialog mellan individer i samhället annars är risken att dagens generation lätt följer samma spår som de tidigare generationerna gjort. Därför är det viktigt att ständigt reflektera över erfarenhet(det som tidigare har varit), på så vis utvecklas samhället (Dewey, 1916, s.3).

Deweys teori utgår från individens kunskap och tankar, för att individen ska få bästa möjliga undervisning så menar Dewey att eleverna ska ses som sociala varelser där man i utbildningen samt undervisningen ska utgå från elevernas erfarenheter. Premfors och Roth tar upp några av dessa aspekter i sin bok *Deliberativ demokrati*, de menar att man inte kan tillämpa alla punkter för en deliberativ kommunikation. Värdet ligger snarare i *hur* man talar och till *vem* man talar samt *vem som förmedlar* budskapet. Detta innebär att det inte räcker endast med att ha en fri dialog med eleverna, utan även *hur* man för en dialog (Premfors, Roth, s. 78). Genom elevernas aktiva deltagande i undervisningen frigörs deras kunskaper och eleverna kan effektivt utvecklas. Trots att elevernas erfarenheter är i stor fokus innebär inte detta att det får styra deras undervisning. Lärarens uppgift enligt Dewey, är att vägleda eleverna och lära dem att använda sina erfarenheter till sin fördel och att reflektera över sina erfarenheter (Roth, 2003, s. 112) I boken “*Democracy and Education, 1916*” hävdar Dewey att utvecklingen av moralen sker i samspel av andra i omgivningen, människans tankesätt utvecklas där det finns en ständig dialog. Dewey menar att barn har en naturlig motivation för kunskap/lärande. Därmed är det lärarens uppgift att fånga deras naturliga motivation för lärande och styra den till att motivationen stärks istället för att försvagas(Roth, 2003, s.114).

Not only is social life identical with communication, but all communication (and hence all genuinesocial life) is educative. To be a recipient of a communication is to have an enlarged and changed experience. One shares in wath another has thought and felt and in so far, meagerly or empty, has his own attitude modified (Dewey, 1916, s.5).

5. Metod

5.1 Val av litteratur

Under arbetets gång har vi använt oss av ett antal böcker. Vårt val av litteratur har vi anpassat till de olika avsnitten i arbetet (teoretiker, läroplaner, demokrati, värdegrund och elevers egna berättelser kring deras skolgång).

Forskningens huvudteoretiker är John Dewey. Vi valde att använda Dewey efter som att han lyfter fram våra frågeställningar samt ideologin om den demokratiska skolan. Med Deweys bok "Democracy and education" upplevde vi vissa svårigheter med texten vilket ledde till att vi läste boken "John Dewey -om reflektivt lärande i skola och samhälle ". Anledningen till att vi valde denna bok var för att den kompletterade Dewey i original. Boken" John Dewey - om reflektivt lärande i skola och samhälle" är sammanställd av tre författare som arbetar på lärarhögskolan i Stockholm, de lyfter fram Deweys teorier och analyserar dem. Deweys teorier i boken är hämtade ur bl.a. Deweys original bok. Sven Hartman som är professor i pedagogik granskar nyutkomna Dewey biografier, i boken diskuterar han vad Deweys teorier kan innebära för dagens samhälle. Niklas Rönström är doktorand och har Deweys moralteori i fokus, detta innefattar tolkningen av Deweys pragmatiska reflektiva moral om demokrati som livsstil. Klas Roth fil. Dr och universitetslektor diskuterar Deweys holistiska syn på utbildningens betydelse för förandet av demokratiska samhällsmedlemmar. Vi valde att använda Marklunds bok "SKOLSVENSK 1950-1975" för att lyfta fram ett historiskt perspektiv om hur skolväsendet i Sverige förändrats under tiden samt för att gemföra om elevernas inflytande har utvecklats. Marklund är f d skolråd i skolöverstyrelsen och professor i pedagogik vid Stockholms universitet.

Vi har haft stor glädje av utbildningsdepartementets värdegrundsprojekt "Hej skolministern! Barn och ungas berättelser om värde och värdegrund" i vårt arbete. Denna rapport för fram barns- och ungas tankar om erfarenheter av värden och normer i skolans värld. Det är en sammanställning av olika elever i olika åldrar som har blivit intervjuade och tillbedda att skriva brev om vad de anser om bl.a. värdegrundsbegrepp, lärande, mobbning, demokrati och

jämlikhet. Med hjälp av denna rapport har vi fått ett bredare perspektiv av elevers syn på skolan.

5.2 Databaserad litteratursökning/rapporter

Rapporter från internet har vi använt för att lyfta fram åsikter om bl.a. den statliga skolan och den kommunala skolan. Vi har en artikel från Sveriges kommuner och landstings hemsida samt en från nationalekonomiska institutionen, där båda debatterar för att skolan ska fortsätta vara kommunal. Sedan har vi en artikel som debatterar för att skolan ska bli statlig igen.

Denna artikel kommer från lärarnas riksförbunds hemsida. Vi ansåg att dessa artiklar hörde till arbetet med tanke på att intervjuerna grundar en del på statlig- eller kommunal skola.

Enligt vår forskning kan det finnas skillnader inom den statliga och den kommunala skolan som kan bidra till att elever i skolan får större eller mindre inflytande.

5.3 Kvalitativ undersökning

Vi har använt oss av en kvalitativ undersökning för att vår frågeställning kunde bäst undersökas på detta vis och för att kunna gå på djupet. Vi använde av oss öppna frågor för att få så motiverade svar som möjligt. Vi ville få fram bästa möjliga information om vad pedagoger som har varit med en längre tid i yrket ansåg om demokrati, *hur* det har förändrats, *om* det har förändrats och *vad som har bidragit* till dessa förändringar. Genom kvalitativ forskning, hade vi även möjlighet att ställa följdfrågor om det skulle behövas (Holme, Solvang, 1997 s.86). Vi valde att genomföra en kvalitativ undersökning (intervjuer) för att komma närmare en helhetsbild om våra frågor om demokrati. Detta hade inte varit möjligt om vi istället hade använt oss av kvantitativ metod. Detta eftersom att Kvantitativ metod innebär att man har ledande frågor. Om vi hade använt oss av ledande frågor så hade risken varit att vi inte fått så utvecklande svar som bäst hade passat till vår forskning (Holme, Solvang, 1997 s.79-81).

5.4 Urval

Innan vi bokade in våra intervjuer, hade vi bestämt oss för att kontakta pedagoger som har arbetat som lärare en längre tid, d.v.s. som har varit med när skolan var statlig. Baktanken var

att få en uppfattning om hur de upplevde demokratins förändring i skolan innan skolan blev kommunal och om kommunaliseringen har påverkat elevinflytandet. Vi ville dessutom få fram information om vad de ansåg om de olika läroplanerna genom tiden (allt från U55 - Lpo94), och dess inflytande på lärarnas arbete och elevernas demokratiska rättigheter. Till våra intervjuer kontaktade vi åtta pedagoger och lyckligtvis ställde alla pedagogerna upp på att intervjuas. Vårt lilla hinder var att två av pedagogerna avbokade sin första tid men föreslog meddetsamma en ny tid, detta fick vi direkt anpassa oss till för att inte förlora pedagogerna. När vi kontaktade dem så hade vi i baktankarna att de bland annat skulle vara över 55 år gamla och utspridda, att de inte skulle ha samma arbetsplats. Här inleds en kort beskrivning av de intervjuade pedagogerna som vi kommer att kalla för P1, P2 osv;

P1: Kvinnlig pedagog, arbetat i 37 år som lågstadielärare. Detta sammanfattade alla ämnen för elever i åk 1-3.

P2: Kvinnlig pedagog, pensionerad, arbetat i 42,5 år som lågstadielärare åk 1-3. Hon blev färdig utbildad lärare då U55 (Utbildningsplan 1955) gällde.

P3: Kvinnlig pedagog, arbetat i 38 år, började arbeta med Lgr64. Utbildad lågstadielärare, åk 1-3, behörig att undervisa i alla ämnen t.o.m. åk 6.

P4: Kvinnlig pedagog, arbetat i 27 år, utbildad till åk 4-6. Utbildad i alla ämnen, inkl. Montessori- pedagogik. Skolan följde Lgr80 när hon började arbeta.

P5: Kvinnlig pedagog, arbetat i 42 år, utbildad till lågstadielärare, åk. 1-3. Man följde Lgr64 när hon blev färdigutbildad, året därpå övergick man till Lgr69.

P6: Kvinnlig pedagog, arbetat i 34 år. Utbildad mellanstadielärare, åk. 4-6. Man följde Lgr69 när hon började arbeta.

P7: Kvinnlig pedagog, arbetat i 35 år. Huvudämne; Svenska som andra språk (sva) och SO. Man följde Lgr69 när hon började arbeta. ’

P8: Kvinnlig pedagog, arbetat över 30 år. Utbildad till lågstadielärare, åk.1-3. Man följde Lgr69 när hon började arbeta.

5.5 Genomförande

När vi skulle intervjua de åtta pedagogerna, åkte vi ut till deras arbetsplats och i ett fall hem till pedagogen. Vi kunde lyckligtvis få tider efter att eleverna hade slutat skolan så att vi kunde sitta i lugn och ro med pedagogen. Detta möjliggjorde för den intervjuade att kunna ta god tid på sig att fundera över svaren och att kunna motivera sig. Även vi som intervjuade hade då större möjligheter att ställa följdfrågor om det skulle behövas eller fråga om något som vi inte riktigt hade förstått.

Vid ett tillfälle fick vi åka hem till en pedagog som sedan några år hade gått i pension. Där satte vi oss i hemmet och intervjuade pedagogen under behagliga omständigheter helt utan stress. Innan vi kom ut till de olika platserna för att påbörja intervjuerna, hade alla våra pedagoger förberett sig på frågorna. De undrade redan från början när vi frågade dem om vi kunde intervjua dem, ifall vi kunde mejla över frågorna.

Under intervjuerna använde vi oss av en diktafon för att fånga upp intervjuerna bättre. Med detta menas att vi får med varje ord av intervjun samt att vi kan tyda tonläge. Om vi istället hade valt att anteckna under intervjun så hade vi omöjligt fått med helheten av intervjuerna.

6. Resultat

- **Arbetade pedagogerna som lärare när skolan var statlig? Tycker de att det är någon skillnad idag?**

Samtliga lärare började arbeta när skolan var statlig. De började arbeta allt från 50-talet till 80-talet. Alla pedagoger som vi intervjuade ansåg att det fanns större fördelar när skolan var statlig, de hade dock olika åsikter om varför det var bättre.

P8 tyckte att den statliga skolan var bättre eftersom målen var tydligare om vad man skulle undervisa i och detta skulle alla Sveriges skolor följa. Då hade alla elever i hela Sverige samma undervisningsplan vilket gjorde att varje elev fick det som de var berättigade till. Pedagogiken var det viktiga och man lade stor fokus på värdegrunden. Idag upplever P8 att man arbetar mer mekaniskt än pedagogiskt för att hinna med alla målen som ska uppnås. Dessutom anser hon att det fanns mer resurser när skolan var statlig. När skolan blev kommunaliserad så började kommunen anställa billiga och flexibla ”lärare” som kunde hoppa in överallt i skolans värld för att spara på extra resurser. Dessutom hade kommunen ingen pedagogisk utbildning, och visste därför inte vad de sysslade med. P8 ansåg att kommunen blandade in sig trots att de inte hade den blekaste aningen om hur verkligheten såg ut.

P6 säger: ”Mer regler under staten. Större frihet under kommunen. Nu fler regler igen”. Det P6 menade med detta var att det fanns striktare regler när staten styrde skolan. Dessa regler var tydliga och man kunde inte ta miste på dem. När skolan kommunaliserades försvann dessa regler och kommunen gav större frihet åt pedagogerna. Men nu tycker P6 att kraven på mål börjar bli hårdare igen och att läraruppdraget blir svårare, följden av detta blir att kvalitén blir lidande.

Skolan har blivit mer allmän och flytande nu, förr var det lättare. P5 anser att det var lättare just p.g.a. läromedel och hade man behov av extra resurser så fick man det, förmånerna var alltså mycket bättre. Ex. man hade gratis sjukvård, i klasserna fick det inte finnas mer än 24 elever samt att eleverna skulle ha ett visst antal kvm runt sin bänk för att kunna koncentrera

sig lättare. Staten bidrog med en viss summa per elev som man fick använda till läromedel och vare elev hade rätt till 0,23h hos en specialpedagog, och lönerna var lika för alla lärare.

“Stor skillnad i samhället på grund av den ständiga förändringen, det är en ny syn på skolan idag” P2.

- **Hur anser pedagogerna att läroplanen har förändrats genom tiden?**

”Läraren har större frihet nu än tidigare att bestämma innehållet i sin undervisning, men i den läroplan som kommer blir detta mer begränsat igen” P7 anser att alla läroplaner har varit bra genom tiden. Hon tycker att alla läroplaner har varit bra men på olika sätt. Alla läroplaner har anpassats i takt med samhället och därmed utvecklats successivt med den demokratiska frågan (elevernas demokratiska utveckling).

P5 säger att Lgr69 var den mest detaljstyrda läroplanen, detta tycker hon var något positivt eftersom man lättare kunde planera sina undervisningar och vara säkrare på att eleverna fick den kunskap som de var berättigade till.

P4 tycker inte att läroplanen har förändrats så mycket, det är fortfarande samma grund. Skillnaden är att läroplanen idag är mer målstyrt/inriktat. Detta är positivt för det blir lättare att förstå vilka mål eleverna ska kunna uppnå. Däremot anser P8 att Lgr80 var den mest givande läroplanen. Denna läroplan hade inte lika tydliga mål som Lgr69 och man arbetade ofta med grupparbeten vilket stimulerade eleverna och fick dem att utvecklas på ett mer demokratiskt sätt när de fick utbyta tankar och idéer samt att de fick ett större intresse för sina uppgifter. Hon ansåg att det fanns en bättre sammanhållning inom arbetslaget och målen var tydliga.

Enligt P1 hade Lgr80 inte några bestämda mål för vad barnen ska lära sig, det var däremot en effektiv läroplan för det var upp till varje lärare att bestämma vad de ville arbeta med. Lärarna hade en friare planering än idag. Lpo94 är en bra läroplan eftersom den har en fast grund om vad barnen ska kunna, det är en läroplan som lyfter fram varje individs rättigheter och påminner oss om att anpassa lärandet efter deras behov.

- **Hur såg elevinflytandet ut när de började arbeta?**

P6 tycker inte att det fanns så stort elevinflytande när hon började arbeta som lärare. Det var inte vanligt att elever skulle ha ett stort inflytande på den tiden.

Samtidigt kunde elevinflytandet se ut på olika sätt beroende på den undervisande läraren. Det kunde vara mycket olika beroende på klasserna. P1 tyckte precis som P6 att elevinflytandet inte var så stort när hon började arbeta. Barnen fick vara med och bestämma över vissa saker, läraren använde sin profession men ju äldre barnen blev, desto större inflytande fick de.

P3 har en annan åsikt om inflytandet genom tiden, hon hävdar att barnen hade mer att säga till om förr då det fanns mer tid för denna frihet. Idag har det blivit svårare att låta eleverna ha ett större inflytande på skolan eftersom lärarna inte hinner med att skapa tid till effektivt elevinflytande. Istället får läraren allt fler uppgifter att ta hand. När hon började arbeta fanns det något som hette ”timme till förfogandet”. Detta var ett av målen och var dessutom schemalagt. Det gick ut på att eleverna skulle vara ute i naturen och själva få bestämma program till den timmen. Detta anser hon vara ett bra sätt för eleverna att träna på ansvar och inflytande, vilket gör att de i sin tur övar med ett demokratiskt tänkande. Idag finns det inte pengar till detta.

När P8 började arbeta hade man klassråd 1 gång/vecka. Varje barn skulle nå sina mål. Det var mer demokratiskt och barnen fick vara med och bestämma men vissa lärare tyckte att detta var hemskt.

P4 berättar att när hon började arbeta fick eleverna komma med förslag under klassrådet som de i sin tur tog upp på elevrådet. Idag säger P4 att det talas mer om elevinflytande än förr. Hon tror att begreppet elevinflytande har växt tack vare läroplanernas utveckling.

- **Hur uppfattar lärarna elevdemokrati?**

”Att människor mår bra av att kunna påverka sin arbetsmiljö har forskning visat på senare år. Detta gäller även skolan och elevdemokrati innebär för mig att elever som känner sig delaktiga blir mer motiverade och mår bättre” (P7)

P7 fortsätter med att svara att elevdemokrati innebär för henne att elever ska få vara med och påverka och bestämma.

P2 tycker att man ska ha en ständig och öppen dialog med sina elever. Ju mer man bygger på en relation, desto bättre blir det. Öppenhet med eleverna, respekt till eleverna med värme osv. det är då man låter eleverna växa i sig.

”Jag vet inte om det finns så mycket elevdemokrati, kanske i högstadiet. Jag tycker att det är hemskt att elever ska betygsätta lärare. Hur ska de veta hur man betygsätter någon, ex. det står mellan lärare som tar barn på utflykt som t.ex. Big Bowl, eller de lärare som vill lära ut barnen. Jag tycker att barnen kan få ta ställning på gymnasiet men inte på lågstadiet” (P5).

P5 menar att det är större chans att barnen sätter bättre betyg på de lärare som tar med barnen på roliga utflykter (som inte har med utbildning att göra), än de som stannar kvar med dem på skolan och håller i undervisningar. Dessutom anser hon att hennes elever har fått bestämma så mycket som de har varit mogna för och hon tycker att hon alltid har tagit hänsyn till vad barnen har velat.

P3 Säger att barnen får påverka så mycket som hon anser vara möjligt. Om barnen hela tiden ska få vara med och påverka så tar det längre tid, vilket leder till att man helt plötsligt måste börja ändra sin planering.

Elevdemokrati för P8 innebär att eleverna ska få vara med och säga sin mening i saker som man själv anser att de är mogna för. Som lärare ska man lägga ramar kring det man anser vara tillräckligt för dem. T.ex. att de kan få vara med och bestämma hur skolgården ska se ut och hur mycket pengar som ska satsas på det. De ska kunna få vara med och bestämma på tydliga saker där barnen kan se resultat av det som de har fått vara med och bestämma om. I klassrummet får de vara med och bestämma i olika arbetsområden men inte i allt. Eleverna ska kunna engagera sig i olika projekt och ta ansvar för det.

- **Hur upplever lärarna sin egen demokrati i klassrummet/skolan**

”Att elever får inflytande betyder inte, att jag som lärare inte ska vara en tydlig ledare. Som ledare har man ansvar för att verksamheten fungerar på bästa sätt och det kan betyda att vissa elevgrupper kanske måste träna mer på att förstå vad demokrati i skolan innebär, än vad andra grupper måste göra” (P7)

P7 anser att det är bra med elevdemokrati men elevdemokratien hade aldrig fungerat om det inte hade funnits en tydlig ledare i bakgrunden.

P4 tycker inte att hon har så mycket att säga till om, allt kommer ”uppifrån” och måste följas. Om man vill så kan man klaga men det är bara bortkastad tid.

P8 anser att hon kan påverka och själv får bestämma om vad hon vill arbeta med barnen. Samtidigt tycker hon att det blir svårare för det finns så mycket annat som tar tid, t.ex. dokumentation av allt som händer. Där finns inte lika stor frihet idag när det finns så mycket som ska uppnås av lärarna. Demokratibegreppet för P8 innebär också att jobba i ett lärarlag samt ta demokratiska beslut tillsammans. Detta hade man mer tid för tidigare och det har blivit svårare idag eftersom att det inte finns lika mycket planeringstid. Det var bättre under 80-talet för då hade man mer tid för sådant. Man kände varandra bättre i lärarlaget och tillsammans granskade man styrdokument osv.

P1 håller med P4 i fråga om att lärare har lite att säga till om. Förr kunde man lättare stödja sina beslut genom att visa ex. föräldrar vad som stod i läroplanen men idag är det mycket svårare eftersom man själv får tolka läroplanen. Idag är det hellre föräldrar till elever som blandar sig i lärarnas undervisning och inte rektorerna. Man måste konstant motivera sig för dem varför man väljer ett visst sätt att undervisa på och inte ett annat. Detta tar upp en hel del tid som lärarna kunde använda till effektivare syfte.

- **Hur arbetar de elevaktivt/för demokrati på deras arbetsplats**

P7, P5, P4 och P6 hävdar att på deras skola finns det olika typer av råd där eleverna tar mycket aktiv del i. Det finns klassråd som man har tillsammans med klassen och de förslagen går vidare till elevrådet. Det man då har kommit fram till i elevrådet går vidare till skolrådet. Det finns även miljöråd där eleverna får komma med förslag om man vill att något inom skolans miljö ska ändras.

Där P6 arbetar har de även matråd där eleverna deltar och kommer med olika förslag till maträtter och dessa förslag genomförs inom en kortare tid. P3 frågar sina elever ofta om olika saker. De har program som t.ex. antimobbning, SET m.m. dessa är exempel på hur elever får uttrycka sig.

P8 har på sin skola ett demokratiprojekt, det är ett skolprojekt som eleverna får vara med och bestämma i. De får uttrycka sig och komma med förslag om hur miljön på skolan ska vara. Detta är ett projekt som har pågått länge. De elever som har varit med kan och har sett tydliga resultat. Detta anser P8 är viktigt för att eleverna ska känna att det som de har bidragit med inte har varit meningslöst. Demokrati med barnen kräver tid och eftertanke samt reflektioner och det räcker inte bara med att vara väl förberedd.

P1 säger att även på hennes skola finns det klassråd, elevråd och skolråd. Dessa råd styrs olika beroende på årskurs. I förskoleklassen är det t.ex. lärarna som styr det mesta men eleverna får delta och komma med sina åsikter. Lärarna styr upp ”fri lek” som egentligen inte är så fri. De för fram ex. 3 förslag på vad barnen kan göra och utifrån dessa förslag får barnen välja. Men ju äldre de blir desto större inflytande får de, t.ex. på lågstadiet får de välja mellan olika sätt att framföra sin redovisning. Det är en viktig gren att fråga och inkludera alla elever så de får sina röster hörda. Detta anser P1 vara viktigt för att på så sätt lyfta upp- och stärka varje individ.

- **Hur tror de att framtiden kommer att se ut i skolan**

”Det beror mycket på vårt lands skolpolitik och hur man kommer att klara av att våra storstäder är så segregerade” P7.

P1 tycker inte att skolan kommer bli friare än vad den är idag. Detta har med politikernas krav om att uppnå mål, samt ha gemensamma utvärderingar. P1 vet inte riktigt vad hon ska tycka om de nya lagarna om betygssättning. Hon är däremot fast besluten om att det inte ska finnas betyg på lågstadiet. Man kan inte heller begära mycket av föräldrarna när det kommer till skolan, utan det största ansvaret ligger på skolan.

P2 tycker att det har blivit mycket jobbigt i skolorna idag. Det är inte som förr då skolan fokuserade mycket på pedagogiken och att eleverna skulle få den kunskap som de är berättigade till men hon hoppas att det positiva fortsätter idag.

P3 tror att det kommer bli sämre ett längre tag, och hoppas på att skolan ska bli statlig igen. Hon hävdar att kommunen ändrar bara för förändringens skull. De kommer med för många arbetsuppgifter till lärarna. Det är svårt att säga hur den framtida skolan kommer se ut, det är för mycket information som ska in.

P5 hoppas på den nya lärarutbildningen, då man får specialisera sig som i den gamla utbildningen ex lågstadielärare, mellanstadielärare osv. Det är bara en period nu där allt är flummigt.

P8 säger att en förändring är på gång och man måste lära sig att respektera sina elever, samtidigt som det är viktigt för eleverna att lära sig respektera sina lärare. Det kommer att bli bättre men den statliga skolan var bättre än den kommunala.

7. Analys

De pedagoger vi har intervjuat har besvarat de frågor som vi har haft angående skolans förändring genom tiden och om denna förändring har bidragit till ett ökat elevinflytande i skolan. I analysen vill vi lyfta fram teoretikerns samt den tidigare forskningens bild om hur demokrati ska framföras i skolan och hur man ska arbeta elevaktivt. Stämmer denna teori med verkligheten enligt de vi har intervjuat?

Enligt P8 var den statliga skolan bättre på grund av de tydliga målen som talade om vad läraren ska undervisa i. Dessutom ansåg de lärare som vi intervjuade att man hade fler möjligheter att uppfostra elever demokratiskt och låta dem växa som inflytelserika medborgare. Dewey talar om att man ska uppfostra elever demokratiskt och låta dem utvecklas och lära sig av misstag samt få större förståelse för andras tankar. Detta skulle enligt honom bidra till ett funktionellt samhälle. Dewey tyckte att det var viktigt att institutioner i samhället ska inkludera demokratin i samband med skolans verksamhet. Med hjälp av demokratins värde skulle dessa samhällsinstitutioner formas. Under intervjun fick vi fram en åsikt om att skolan har blivit mer allmän och flytande idag, förr var det mycket lättare när staten styrde eftersom det fanns tillräckligt med resurser i skolan. Detta ledde i sin tur till att elever kunde få den hjälp de behövde för att växa som individer. Detta styrkas även i rapporten från lärarnas riksförbund där de talar om att eleverna fick en mer likvärdig utbildning förr. Denna utbildning skulle förbättras om skolan blir statlig igen. P6 ansåg att när skolan kommunaliserades var det en fördel när lärarna fick lite friare händer. Då kunde lärarna själva styra upp lektionerna efter vad de ansåg var relevant. Sveriges kommuner och landsting anser att den kommunaliserade skolan för med sig större möjligheter än den statliga. En av deras starka argument är att likvärdigheten blir bättre då den kommunala skolan hjälper dem som behöver extra hjälp och läraren får fria händer att bestämma, vilket leder till att de får utveckla sina idéer. Däremot anser P6 att denna fördel med frihet har försvunnit med tiden då lärare har fått fler uppgifter att ta itu med och följderna av detta är att kvalitén blir lidande.

Läroplanen har ändrats successivt med tiden. Detta kan vi tydligt konstatera med hjälp av Marklunds forskning. Marklund skriver om att anledningen till den demokratiska förändringen inom skolan delvis berodde på att demokratin och styrningen i skolan inte gick ihop. Det var inte vanligt att låta eleverna styra över undervisningen så som det är idag. Detta betonar även intervjuerna där lärarna talar om att läroplanen ändras i takt med samhället samt att elever inte kan styra allt från grunden utan att pedagogerna ska styra upp vad eleverna får vara med och bestämma över.

Enligt P8 var Lgr80 den mest givande läroplanen för att den inte hade lika tydliga mål som Lgr69. Man började arbeta mycket med grupparbeten vilket var bra för det stimulerade eleverna som utvecklade sitt demokratiska tänkande genom att de fick utbyta tankar och idéer. Även här dyker Deweys teori upp, där han menade att det var en viktig faktor för elever att utbyta tankar med varandra. Richardson hävdar i sin rapport att det är viktigt att skolan ska arbeta för individen och i sin tur utveckla dem till samhällets fördel. Han anser även att samhället gynnas när individen får utvecklas och produkten av detta medför ett demokratiskt samhälle. Lpo94 är enligt P1 en bra läroplan för den har en fast grund och det står konkreta mål om vad eleverna ska kunna samt att den lyfter upp barnens rättigheter och hur viktigt det är för pedagogerna att anpassa undervisningen efter elevernas behov. Enligt Sigurdsson har Lpo94 samma grund som Lgr80 där båda läroplanerna lyfter upp hur viktigt det är att eleverna ska få delta i planering och utvärdering. Elevinflytande var större förr då det fanns mer frihet till detta. Detta har enligt P3 blivit svårare för att lärarna inte hinner skapa den tiden för eleverna när det är så många mål som ska uppnås. P1 hävdar att elever ska begränsad inflytande beroende på deras ålder. Läraren ska sätta ramar för elevernas valfriheter. Detta tas även upp i barnkonventionen att barnens inflytande ska anpassas till deras mognad (Läraryrket, 1995, s.12), detta står även i skollagens 4:e kap. 2§.

Däremot ansåg P6 att elevinflytandet var mindre förr än vad det är idag, allt berodde på läraren och vad han/hon ansåg var relevant (att uppnå målen för kunskap eller målen för att skapa demokratiska medborgare). P4 anser att det talas mer öppet om elevinflytande idag än vad det gjorde tidigare. Själva begreppet elevinflytande har blivit vanligare och det talas mer om det idag. Denna förändring beror på läroplanens utveckling från Lgr62, t.o.m. Lpo94 där fokuset på individen har utvecklats.

P7 säger att elevdemokrati är ett begrepp där eleverna själva får vara med och påverka. Men samtliga pedagoger som intervjuades ansåg att fast än att det är viktigt att låta eleverna vara med och påverka, så skulle lärarna på ett eller annat sätt sätta upp ramarna för vad elever skulle påverka om. De anser inte att det hade varit demokratiskt för eleverna att få helt fria händer. Dewey säger att fast än att elevernas erfarenhet ska stå i centrum för undervisningen, så menas det inte att eleverna ska få styra undervisningen själva utan det måste finnas en ledare som styr med hjälp av eleverna. Detta håller bl.a. P3 med om att eleverna inte hela tiden kan vara med och påverka för det skulle ta för lång tid och i sin tur beröva eleverna sin rätt till en fullständig utbildning. Eleverna ska enligt pedagogerna, få allt större inflytande med åren. På de flesta skolorna har man elevråd, klassråd m.m. detta har de för att eleverna ska få en känsla av inflytande och få känna att de kan påverka, genom att få sina röster hörda och lära sig att lyssna på andras önskemål/idéer, växer de inom det demokratiska tänkandet. P8 berättar om ett demokratiprojekt som är ett skolprojekt, som de har på skolan. Detta projekt är till för att få eleverna att arbeta demokratiskt och komma med förslag som i sin tur uppfylls så långt det går. P8 säger att detta projekt är bra eftersom att eleverna får se tydliga resultat. När de får se resultat blir de motiverade och känner att de har gjort någon skillnad. Rapporten som utbildningsdepartementet har sammanställt visar att elever kan uppleva skolan som odemokratisk. En flicka i rapporten känner att de inte har så mycket att säga till om och att vissa lärare på hennes skola inte tål att höra andras åsikter. Skolverket menar att en sådan situation inte får uppstå.

I boken "Ständigt, alltid!", nämner de att förtryck finns i skolans värld vilket gör att skolorna måste satsa mer på att förebygga förtryck, ex. genom att ha en ständig dialog och att diskutera värdegrunden med eleverna. Enligt både Deweys teorier och P2, ska man ha en ständig och öppen dialog med eleverna. Detta ska enligt Dewey bidra till att eleverna ska lära sig att reflektera över sina erfarenheter och på så vis utvecklas till goda samhällsmedborgare. I rapporten som utbildningsdepartementet har sammanställt, berättar en elev att de lär sig bäst när läraren styr upp lektioner. Läraren ska alltså fostra till att eleverna ska bli självständiga och demokratiska individer. Barnen ska lära sig att tänka kritiskt så att de kan ta del av ett demokratiskt samhälle och i sin tur föra detta tankesätt vidare, enligt Olivestam och Thorsén. Olivestam och Thorsén menar att om eleverna får lära sig det grundläggande värderingarna som samhället vilar på, så förstår de bättre människornas värde. Detta leder i sin tur till allt färre kränkningar. Dewey hävdar också att begreppet demokrati inte ska vara främmande i skolans värld, utan man ska göra begreppet till en vana och genomföra den i praktiken, t.ex.

genom att ha elevaktivt arbete på skolorna. Så som elevråd, skolråd samt projekt där eleverna får lära sig att ta ansvar. På detta vis menar Dewey att eleverna inte bara blir tillsagda att demokrati är viktigt utan att de även får känna på vad begreppet innebär.

Lärarna som har intervjuats känner en oro inför hur skolan kommer att utvecklas. Detta beror dels på det nya betygssystemet och att lärare har fått fler uppgifter att göra än vad de hade förr. Om vi kopplar till Ulf P Lundgrens teori om att målstyrning ger bättre elevinflytande, tar han upp vikten av hur viktigt det är att skolledningen skapar en samarbetsvänlig miljö på skolorna. Han menar att om lärarna får känna att de själva har inflytande, så förs detta lärande över till eleverna. För att skolan ska bli en så god institution som möjligt, måste alla deltagare få känna att de har inflytande. Vissa lärare tror att det kommer bli sämre i skolorna än vad det är idag, men att den såsmåningom kommer att vända. Analysen visar att läroplanen har en inverkan på lärandet, detta beroende på hur pedagogerna väljer att tolka den. Det pratas mer om elevdemokrati och elevinflytande men det finns fortfarande brister inom skolan. Så länge vi inte arbetar aktivt med demokrati kommer inte en utveckling att ske i samhället. Varje skola måste börja arbeta elevaktivt för att skapa demokratiska medborgare, utifrån detta kan vi se att den svenska skolan stärker Deweys teorier.

8. Diskussion

Efter vår undersökning om hur begreppet demokrati tillämpas i skolorna, kan vi tydligt se att det är ett ord som har fått större betydelse, delvis tack vare samhällets förändring. Ännu en sak som har påverkat begreppets utveckling är läroplanen, eller är det samhället som har påverkat läroplanen? Detta har vi tydligt sett genom de tidigare forskningarna som har gjorts samt läroplanens utveckling. När vi påbörjade denna forskning ville vi ta reda på om läroplanerna verkligen har haft en inverkan på lärarnas arbete i skolan. Vi ville forska kring vilken betydelse läroplanen har för demokratin och om demokratin på detta vis har fått större fokus. Efter att ha läst tidigare forskning kring läroplanen, har vi även fått denna fråga besvarad. Vi anser att läroplanerna har haft inverkan på elevinflytandets utveckling i skolan, samt elevernas frihet. Begreppet ”värdegrund” har utvecklats tack vare läroplanen. Detta är ett begrepp som alltmer framhävs i läroplanen och detta bygger grunden till en demokratisk undervisning. Vi känner att våra intervjuade har kunnat styrka detta genom att kunna svara på hur läroplanens förändring har påverkat tankesättet om att ge elever större inflytande.

Demokrati kan också tolkas annorlunda av olika lärare och elever, frågan är vad man själv anser om demokrati, vad är demokrati? Innebär det att barnen ska få ta över all makt i undervisningen, eller ska läraren ha full makt över detta? Är det kanske båda parterna som ska dela på denna makt?

Vi tycker som vissa av våra intervjuade att läraren ska lägga upp ramarna för elevernas inflytande. På detta vis kan eleverna känna att de gör en inverkan och åstadkommer något med sitt tycke. Läraren är en ledare som ska hålla en röd tråd genom undervisningen så att eleverna samtidigt kan uppnå de mål som krävs. Vi anser att det ligger stor vikt i att lärarna har en bra dialog med eleverna. På så sätt blir det lättare för läraren att planera en givande lektion så att eleverna får ett intresse för undervisningen. Eleverna borde vara med och planera lektionerna så de känner att de har bidragit med något. På detta vis tror vi att eleverna blir motiverade. Det är viktigt att lärarna betraktar sina elever som subjekt för att förhållningssättet mellan lärare och elev ska bli så god som möjligt.

De flesta lärare som vi har intervjuat anser att det är viktigt att låta eleverna styra inom begränsade ramar, med andra ord att läraren själv ska ge eleverna några alternativ inom t.ex. hur de vill redovisa och utifrån dessa alternativ får eleverna själva välja. I och med den nya läroplanen tror vi att de nyutbildade lärarna kommer att arbeta mer elevaktivt på det sätt att pedagogerna utgår från varje individ och låter dem få vara med och bestämma/påverka sitt eget lärande. Vi tror att detta arbetssätt gynnar både lärare och elever. Lärarna kan då arbeta mer kreativt med sina elever och eleverna får ut mer av undervisningarna och motiveras tack vare deras egna beslut och inverkan. På detta sätt tror vi att eleverna känner att de bidrar till något som i sin tur kan utveckla deras *demokratiska* tänkande. Under intervjuerna påpekade alla pedagoger att de upplevde större stress. De känner att de har haft större frihet tidigare då skolan var statlig. När skolan kommunaliserades ansåg de att arbetsbördan blev större. Detta har lett till att eleverna inte kan få lika stort inflytande på undervisningen som tidigare eftersom detta hade tagit för lång tid. Vi undrar då hur skolpolitikerna hade tänkt att man som lärare ska upprätthålla en demokratisk undervisning samt låta eleverna ha ett stort inflytande om man har så mycket annat att tänka på som lärare. Ulf P Lundgrens uttalande om hur viktigt det är att skolledningen har bra kontakt med lärarna håller även vi med om. Vi tror att genom att skolledningen skapar bra kontakt med rektorer, lärare och övrig personal som är verksam i skolan, så skapas det en god arbetsmiljö. Vi anser att om lärare får känna en större gemenskap och att ett större inflytande på sin arbetsplats så förmedlas inflytandet vidare till eleverna. Om lärarna känner att de får bidra till något i sitt arbete så blir det lättare att låta eleverna påverka deras lärande.

I arbetet nämner en elev att deras lärare brukar styra deras klassråd och detta känns som att läraren inte har något förtroende för sina elever. Om lärare hade låtit eleverna hålla i sina egna råd så hade detta bidragit till mer än bara styrningen av rådet. Eleverna hade fått en större tillit till sina lärare, de hade känt att de klarar av att styra ett möte samt att de själva hade fått lära sig om hinder hade dykt upp. Här är några exempel på hur man kan arbeta elevaktivt ute på skolorna:

- Låta eleverna hålla i sina egna råd, läraren skall endast vara åskådare
- Låta eleverna planera egna temaarbeten
- Eleverna kan planera egna lekdagar (lågstadiet)

- Läraren och eleverna kan gemensamt komma fram till olika redovisningsätt
- (Beroende på ålder) schemalagd planeringstid med elever, där man har en öppen dialog och frågar vad eleverna är intresserade av, vilka arbetssätt de vill jobba med osv.

Läraryrket är ett yrke som är beroende av samhällets ständiga förändring. Det är viktigt att följa med för att på bästa sätt kunna fostra demokratiska individer. Som lärare måste man kunna motivera sig och ständigt reflektera över sin professionalitet. Därför tycker vi att det är viktigt att ha en öppen dialog med elever och arbetskollegor. Samhället ligger i en oavbruten förändring, då anser vi att det är viktigt att förmedla till eleverna att även de har ett demokratiskt ansvar som samhällsmedborgare. Genom att låta dem få delta i olika beslut och ha en ständig dialog med eleverna så ska de lära sig att reflektera över sina egna och andras handlingar, tankar och känslor. Vi anser att alla lärare har en skyldighet till att ha en demokratisk undervisning och att fostra våra elever till att bli goda samhällsmedborgare. Det är trots allt eleverna som är framtiden.

Referenser

Litteratur

Dewey John, (1916), Democracy and Education, New York: Macmillan

Englund Tomas, (2005), Läroplanens och skolkunskapens politiska dimension

Forsberg Eva, (1992), Elevinflytande eller vanmakt? En rapport från SLAV- projektet, Arbetsrapporter från pedagogiska institutionen, Uppsala Universitet

Hartman Sven, Klas Roth & Niclas Rönström,(2003), John Dewey -om reflektivt lärande i skola och samhälle

Holme Magne Idar, Solvang Krohn Bernt, (1997), Forskningsmetodik- om kvalitativa och kvantitativa metoder, andra upplagan, Studentlitteratur Lund

Kristina, Strandh Göran, (2000), Hej skolministern! Barn och ungas berättelser om värde och värdegrund, från utbildningsdepartementets värdegrundsprojekt

Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna, Lpo94, Utbildningsdepartementet

Marklund Sixten,(1987) Från reform till reform, skolsverige 1950-1975 del 5 läroplaner, skolöverstyrelsen och utbildningsförlaget

Olivestam Carl E., Thorsén Håkan, (2008), Värdegrund i förskola och skola, Rebus förlag Göteborg

Premfors Rune, Roth Klas, (2004), Deliberativ demokrati, Studentlitteratur Lund

Skolöverstyrelsen, Lgr80, läroplan för grundskolan

Sigurdson, Ola (2002). Den goda skolan: om etik, läroplaner och skolans värdegrund. Lund: Studentlitteratur

Skolverket, (1999), Ständigt. Alltid! Skolans värdegrund kommentarer till läroplanen
Lorentzon Lars i samarbete med Alfredius Lena, Lorentzon Charlotta, Lorentzon

Skolverket, (1998), skolverkets arbete med elevinflytande och arbetssätt och arbetsformer i skolan.

Utbildningsdepartementet, (1995), Där man inte har något inflytande finns inget personligt ansvar, en översyn av elev- och föräldrainflytande i skolan.

Åborg Ylva, Johansson Niklas, Boquist Emil, (2003), Elevrätt en bok om elevers rättigheter elevorganisationen, 7e upplag. Stockholm

Internet

Ekonomisk Debatt 2000, årg 28, nr 3, Statens ansvar för den kommunala skolan
<http://www.ne.su.se/ed/pdf/28-3-led.pdf>

Väljarna kräver större statligt ansvar för skolan, Metta Fjelkner Förbundsordförande Lärarnas Riksförbund
<http://www.lr.se/lararnasriksforbund/opinionochdebatt/debattartiklar/arkiv/valjarnakraverstorr estatligtansvarforskolan.5.4befb88b12a76c3ea02800012692.html>, 09 sep 2010

SKL,Publiceringsansvarig: [Ulla Franzén](#), Sidan granskad 2 apr 2009. Sidan publicerad 8 mar 2009.

http://www.skl.se/web/Kommunal_skola_ar_bättre_an_statlig.aspx